

MÄNTYHARJU MUURAH AISNIEMI
Kivi- ja varhaismetallikautisen asuinpaikan kaivaus-
ja sukellustutkimukset 2008

Päivi Kankkunen ja Mari Salminen

Museovirasto - arkeologian osasto - koekaivausryhmä I
Museovirasto – arkeologian osasto – meriarkeologian yksikkö



sisällys

Arkistotietoja	2
Lähestymiskartta	3
Peruskarttaote	4
Johdanto	5
Sijainti ja maasto	6
Kaivauksen toteutus	6
Kulttuurikerros	6
Kiveys	7
Löydöt	7
Tiivistelmä	8
Mustavalkonegatiiviluettelo	8
Dialuettelo	9
Digitaalikuvaluettelo	9
Kuvataulut	10-14
Kartat	15-25

- LIITE:
- 1)Mäntyharju. Muurahaisniemen arkeologinen vedenalaisinventointi/koekaivaus 27.–28.5.2008. Mari Salminen.
 - 2) Luuanalyysi, FT Pirkko Ukkonen 2008

Mäntyharju Muurahaisniemi

Kivi- ja varhaismetallikautisen asuinpaikan kaivaus 19. – 30.5.2008 ja sukellusarkeologiset tutkimukset 27.–28.5.2008

Arkistotietoja

Kunta: Mäntyharju

Kylä: Partsimaa

Kohde: Muurahaisniemi, muinaisjäännösrekisterissä numerolla **1000 00 6095**

Tila: Muurahaisniemenkainalo (507–424-32-26), om. Pentti Hakulinen, Markuntie 5 B, 04100 Vantaa

Sijainti: Mäntyharjun kirkosta noin 11,6 km kaakkoon

Peruskartta: 3123 10 VARPANEN

Koordinaatit: p = 683740, i = 3499710, z = 86 m mpy

Aiemmat tutkimukset:

Antti Bilund, inventointi 2006, löydöt KM 36014:1-6

Petro Pesonen, koekaivaus 2007, löydöt KM 36702:1-958

tähän kertomukseen liittyvät:

löydöt: KM 37442:1–113

mustavalkonegatiivit : F145422:1-16

digikuvat: DG336:1-27

diat: D61235:1-7

kartat sivuilla 15-25:

s. 15 yleiskartta 1:500,A3

tasokartat:

s. 16 taso 10 cm, 1:50,A4

s. 17 taso 20 cm, 1:50,A4

s. 18 taso 30 cm, 1:50,A4

yksityiskohtakartat:

s. 19 taso 10 cm, kiveys

s. 20 taso 20+, vain kivet, 1:10,A4

vaaituskartat:

s. 21 pinta- ja pohjavaaitus, 1:25,A3

s. 22 tason 10 cm vaaitus, 1:50,A4

s. 23 tason 20 cm vaaitus, 1:50,A4

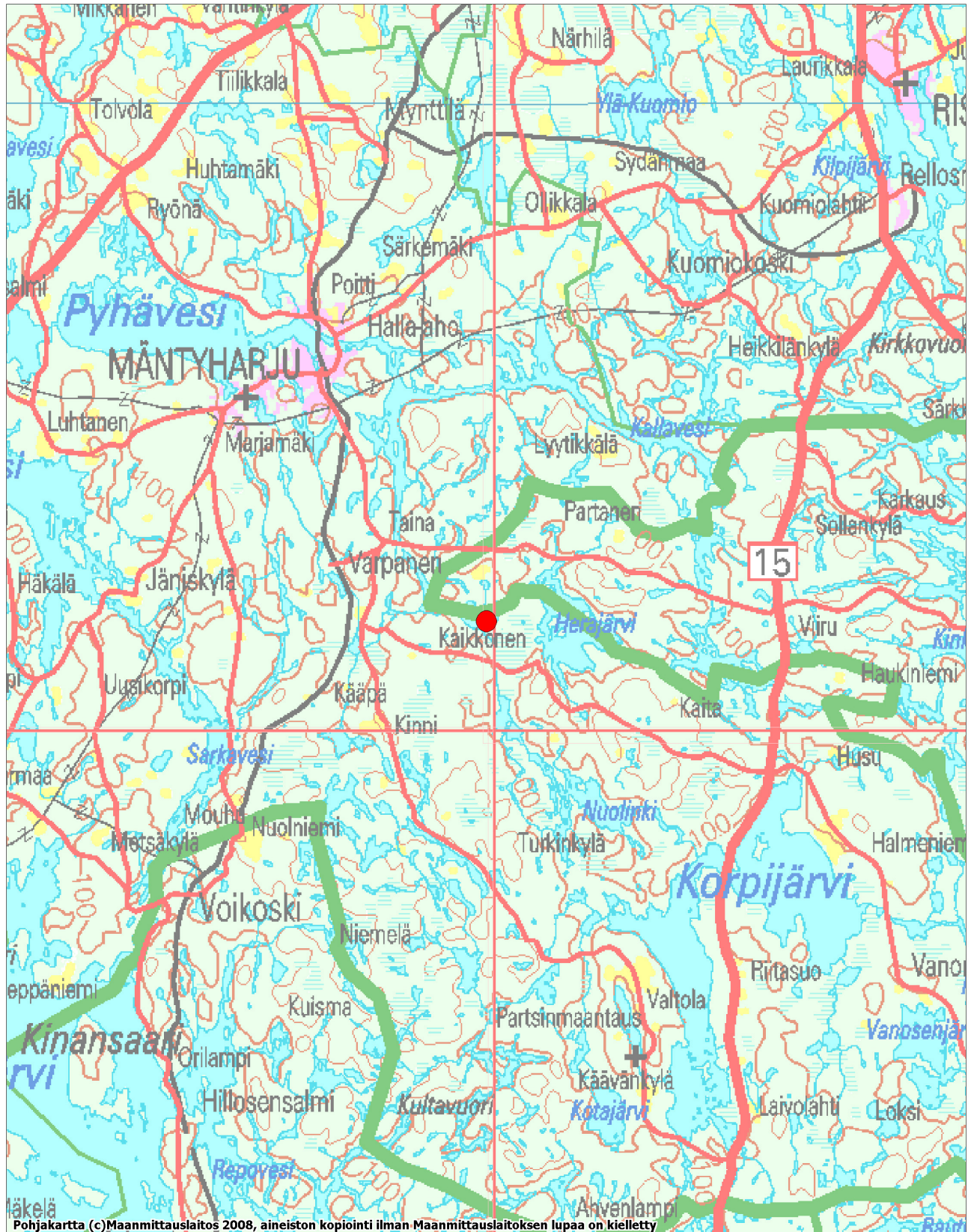
s. 24 tason 30 cm vaaitus, 1:50,A4

profiilikartta:

s. 25 profiilikartta linjalta x = 396, 1:10,A3

MÄNTYHARJU MUURAH AISNIEMI

Lähestymiskartta
MK 1:200000



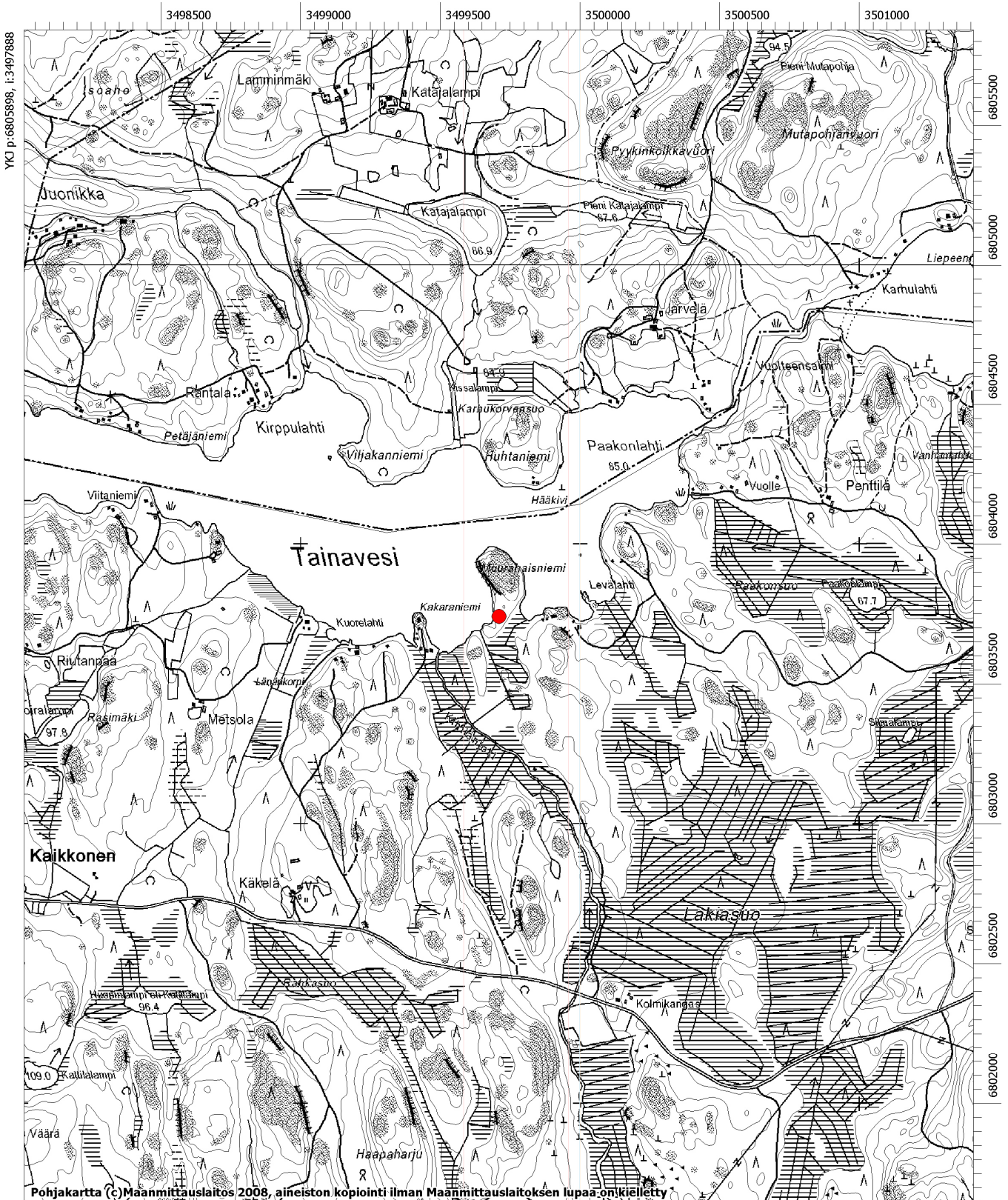
Peruskartta

MÄNTYHARJU MUURAHAINIEMI, 1000006095

Kivikautinen asuinpaikka

ote peruskartasta 312310 VARPANEN

p = 6803740, i = 3499710, Z = 83,00 - 86,00 m mpy



YKJ p:6805898, i:3497888

Johdanto

Mäntyharjun Muurahaisniemen kivi- ja varhaismetallikautinen asuinpaikka löytyi Vanosen rantaosayleiskaava-alueen inventoinnissa vuonna 2006. Maanomistajalla oli kesämökin rakennussuunnittelu käynnissä, joten kohde otettiin koekaivausryhmä I:n ohjelmaan kesällä 2007. Koekaivauksen johti FL Petro Pesonen.

Koekaivauksessa selvitettiin muinaisjäännöksen laajuus. Tontille avattiin kaksi tasokaivausaluetta. Läntiselle reunalle, Tainaveteen laskevan terassin reunalle, avattiin 12 m²:n suuruinen alue, josta saatiin mm. varhaismetallikautista keramiikkaa. Kesämökki rakennetaan tontin itäiselle laidalle, johon avattiin 14 m²:n suuruinen tasokaivausalue. Tältä alueelta saatiin vain mesoliittiseen aikaan kuuluvia löytöjä. Kohdetta ei kuitenkaan ehditty kahden viikon tutkimusajan puitteissa tutkia tarpeeksi, joten koekaivausryhmä I jatkoi 19.–30.6.2008 tasokaivaustutkimuksia laajentaen itäistä tasokaivausaluetta.

Inventoinnissa oli tehty löytöjä myös rantahietikolta ja koska pieneen poukamaan oli suunnitteilla myös laitur, tuli Museoviraston arkeologian osaston meriarkeologian yksikkö tekemään koetutkimuksia rantavedessä. Tutkimuksiin osallistuivat Stefan Wessman, Mari Salminen sekä Johanna Mäkinen. Vedenalaisista tutkimuksista on raportti kertomuksen liitteenä 1.

Koekaivausryhmän piirtäjänä toimi HuK Tommy Sjöblom, tutkimusavustajana fil.yo Jari-Matti Kuusela ja kaivajina fil.yot Lauri Mäntylä ja Janne Rantanen. Kaivauksen johti allekirjoittanut.

Helsingissä 22.1.2009

Päivi Kankkunen

Sijainti ja maasto

Asuinpaikka sijaitsee Etelä- ja Itä-Suomen läänien rajalla; Suomenniemen ja Mäntyharjun kuntien raja kulkee Tainaveden keskellä Muurahaisniemen pohjoispuolella. Pientä Muurahaisniemeä ympäröi Tainavesi muualta, paitsi kaakossa ja lounaassa on suoalueet. Niemen pohjoisosassa on kallioalue, joka luoteessa laskee pystysuorasti Tainaveteen (DG336:10).

Puusto Muurahaisniemessä on koivua ja mäntyä; puustoa on raivattu. Rantaan on jätetty koivuja. Tasanteella kasvaa heinätuppaita. Kosteimmilla alueilla kasvaa myös kuusia.(D61235:1; F145422:3; DG 336:6,10–12)

Tarkemmin sijainnista ja vesistöstä Antti Bilundin Vanosen rantaosayleiskaava-alueen inventointikertomuksessa 2006 sekä Petro Pesosen kaivauskertomuksessa 2007.

Kaivauksen toteutus

Tasokaivausalue, kooltaan 18 m², paalutettiin alkamaan heti vuoden 2007 itäisestä tasokaivausalueesta alkaen linjasta $y = 502$ samaan koordinaatistoon. Aluksi paalutettiin tasokaivausalueen ruudut 306–307/ 496–501, sittemmin avattiin lisäksi vielä ruudut 308–309/500-501 sekä puolet (koilliskulma) alueesta 304–305/500-501 (F145422:3; DG336:12).

Turve poistettiin lapioilla ja varastoitiin kaivauksen ajaksi pinoihin. Tämän jälkeen kaivamista jatkettiin pelkoilla 10 cm:n paksuisina kerroksina mineraalimaan pinnasta mitaten. Löydöt otettiin talteen neliömetreittäin ja 10 cm:n kerroksissa. Kaivauksella ei ollut käytössä seuloja. Lopuksi kaivausalue peitettiin, lukuun ottamatta maanomistajan kanssa sovittua kohtaa – 308–309/500-501 – joka jätettiin avoimeksi (F145422:16; DG336:22, kuvien etualalla näkyvä kohta).

Tasokaivausalueen lisäksi kaivettiin koekuoppa 280/500 (50x50 cm). Koekuopassa ei ollut löytöjä eikä kulttuurivärejä.

Tasokartat piirrettiin mittakaavaan 1:50, yksityiskohtakartat 1:25 ja kiveyksestä yksityiskohtakartta mittakaavaan 1:10, vaaituskartat piirrettiin erillisiksi, tasokarttojen päällä katsottaviksi samaan mittakaavaan kuin tasokartatkin, profiilikartta mittakaavaan 1:10. Petro Pesosen yleiskarttaan täydennettiin tasokaivausalue, koekuoppa sekä sukeltajien rantaveteen tekemät koekuopat (sukelluskuvia DG336:1-9).

Kaivauksen kiintopisteenä käytettiin vuoden 2007 kiintopistettä nro 1 (kanto), jonka koordinaatti on 300/500 ja korkeus 86,68 m mpy.

Kulttuurikerros

Maannoksen pintakerros on osin humuksen sekaista ja muhevaa. Kerros on noin 7 cm paksu ja väriltään tummanharmaata. Kantojen vieressä pintakerros on paksumpi, noin 15 cm. Tämä kerros tulkittiin muodostuneeksi kaskeamisen yhteydessä, huuhtoutumiskerrosta ei havaittu. Punervaa kulttuurimaata oli voimakkaimmin noin 20 cm:n syvyydellä mineraalimaan pinnasta, paikoin se oli vaaleaa ja epämääräisempää. Kulttuurikerroksen paksuus oli noin 15 cm. Maaperä on soraa; kivien määrä lisääntyi syvemmälle mentäessä (F145422:12–13; DG336:23–24)

Kiveys

Ruutujen 306–307/500-501 alueella tuli heti kohta pinnassa esille pienten, sirpaleisten, palaneiden kivien muodostama löyhä kiveys. Kiveys jatkui eteläiseen profiiliin, minkä vuoksi avattiin alueesta 304–305/500-501 puolet. Kiveykseen liittyi heti pintaosista alkaen löytöjä: kvartssia ja luuta (F145422:4,6; DG336:15)

Kiveys oli kooltaan noin 60x40 cm. Maa kivien välissä oli silttiä ja kulttuurimaata. Noin 20 cm:n syvyydellä kiveys oli edelleen pientä, sirpaleista ja palanutta, mutta hyvin tiivistä. Kulttuurimaa oli paikoin jollain tapaa ”tahmaista”. Palanutta maata ei kiveyksessä havaittu. Kiveyksen alla oli vielä punervaa kulttuurimaata. Löydöt tulivat kulttuurimaasta, eivät puhtaasta siltistä (F145422:9,11,14; DG336:18,21). Kiveyksen paksuus kaikkineen oli noin 35 cm.

Löydöt

	0-10 cm	10-20 cm	20-30 cm	30-40 cm	yhteensä
Kvartsiesine t. -kpl	1(0,3)	3(17,5)	3(17,9)	-	7(35,7)
Kvartsikaavin	-	3(15,2)	-	-	3(15,2)
Kvartsiydin	2(10,7)	6(117,2)	3(249,7)	-	11(377,6)
Kvartsi-iskos	209(238,3)	303(529,8)	103(163,7)	23(61,5)	638(993,3)
Palanutta luuta	40 g	345,41 g	99,3 g	21,1 g	505,81 g

Löytöinä saatiin vain kvartssia ja palanutta luuta. Kvartsin työstöön liittyviä iskoksia ja ytimiäkin löytyi runsaasti, kuten oli löytynyt myös viereiseltä vuoden 2007 kaivausalueelta. Kaapia, esineitä tai esineiden kappaleita löytyi yhteensä 10. Kvartsi-iskokset ovat keskimäärin pienempiä kooltaan kuin viereiseltä alueelta löytyneet. Viistoteräisiä nuolenkärkiä ei aineistosta tunnistettu.

Palanutta luuta löytyi reilusti runsaammin kuin edellisvuonna. FT Pirkko Ukkosen tekemän luuanalyysin mukaan (liitteessä 2) luuaineisto oli hyvin säilynyttä, vaikkakin pirstoutunutta. Hän huomasi aineistossa kuusi luufragmenttia, joihin oli porattu pienen pieni reikä; reiällisistä luuframenteista ei voinut tunnistaa esineitä. Määritetyistä fragmenteista (8,5 %) suurin osa, noin 16 %, oli nisäkkäiden luuta (ainoa tunnistettu laji hirvi). Kalojen luiksi oli tunnistettu noin 84 % ja lintujen vain 1 %. Tarkemmin määrittämättömistä luista nisäkkäiden osuus oli kuitenkin noin 56 %. Linnuista tunnistettiin lajilleen kuikka tai kaakkuri ja kalojen luissa oli haukea ja särkikaloja.

Tiivistelmä

Museoviraston arkeologian osaston koekaivausryhmä I aloitti Mäntyharjun Muurahaisniemen varhaismetallikautisen ja mesoliittisen asuinpaikan tutkimukset kesällä 2007. Tutkimuksissa saatiin selville muinaisjäännöksen laajuus ja maastoon merkittiin Tainaveden puoleinen, läntinen ja pohjoinen osa niemestä rauhoitetuksi rakentamiselta.

Kaivaustutkimuksia jatkettiin tulevan kesämökin kohdalla, niemen itäpuolella 19.–30.5.2008. Arkeologian osaston meriarkeologian yksikkö teki asuinpaikan kohdalla rantavedessä koetutkimuksia 27.–28.5., sillä inventoinnissa oli havaittu löytöjä rantahiekalla. Sukellustutkimuksissa ei kuitenkaan löytynyt asuinpaikka löytöjä. Tutkimuksista on erillinen raportti tämän kertomuksen liitteenä 1.

Niemessä todettiin kaskikerros, jonka alla oli keskimäärin noin 15-20 cm:n paksuinen kulttuuri- ja likamaakerros. Paikoin kulttuurimaaläikät ulottuivat syvemmälle. Löydöt keskittyivät kulttuurimaa-alueisiin. Kulttuurikerroksen lisäksi kaivauksessa paljastui sirpalekiveys, jossa kivet olivat pieniä ja palaneita. Pintaosissa kiveys oli löyhä, mutta noin 20 cm:n syvyydellä hyvin tiivis. Kiveykseen ei liittynyt palanutta maata, mutta löytäjä ja kulttuurimaata kylläkin. Kiveyksen koko oli noin 40x60 cm ja se oli noin 35 cm paksu.

Löydöt olivat edellisvuoden tapaan kvartsia ja palanutta luuta. Löytömateriaali ajoittunee edellisvuoden tapaan mesoliittiseen kivikauteen. Kvartsin työstöjätettä oli runsaasti, esineitä vähemmän. Palaneet luut analysoi FT Pirkko Ukkonen. Nisäkkäiden luista ainoa tunnistettu oli hirvi. Kalojen luista tunnistettiin hauki sekä särkikalajien luuta. Luuaineistosta tunnistettiin vain pari linnunluuta, yksi oli kuikka/kaakkuri.

Muurahaisniemessä tutkittiin kesällä 2008 noin 18 m², molempien kesien yhteenlaskettu kaivauspinta-ala on noin 52 m². Kesän 2008 tutkimuksissa avattiin lisää tasokaivausalueita aivan vuoden 2007 kaivausalueen I viereen. Rakennettavaksi suunnitellulla alueella niemen itäreunalla on siten tutkittu tasokaivauksin tulevan kesämökin paikkaa noin 32 m²:n ala. Maanomistajan mukaan kesämökin pinta-ala tulee olemaan noin 80 m². Itäistä asuinpaikan osaa tutkittiin myös koekuopin kesällä 2007. Koekuopituksen mukaan asuinpaikka niemen itäisellä puolella rajautuu nyt tutkimuksen kohteena olleelle melko suppealle alueelle. Niemen länsi- ja pohjoisosat jäävät muinaismuistolain suojaamiksi. Muinaisjäännösalueen rajaus on FL Petro Pesosen kaivauskertomukseen sisältyvässä kartassa.

Vaikka tutkittu neliömäärä on vajaa puolet rakennuksen suunnitellusta pinta-alasta, voidaan yllä oleva huomioon ottaen rakennuspaikan ja niemen itäpuoli katsoa riittävästi tutkituksi ja näin ollen rakennussuunnitelmille ei ole muinaismuistolain asettamaa estettä.

Mustavalkonegatiivien luettelo

Kuvan numero	Aihe
F145422:1	Ruudut 306-307/498-501 tasossa 10cm. Kuvattu luoteesta.
F145422:2	Ruudut 306-307/496-501 tasossa 10cm. Kuvattu idästä.
F145422:3	Ruudut 304-307/500-501. Suurin osa alueesta tasossa 10cm. Idästä.
F145422:4	Ruudut 306-307/499-501 tasossa 10cm. Kuvattu etelästä.
F145422:5	Ruudut 304-307/500-501 tasossa 10cm. Ruudut 308-309/500-501 pintamaat poistettu. Kuvattu lounaasta.
F145422:6	Ruudut 305-307/500-501 tasossa 10cm. Kuvattu lounaasta.
F145422:7	Ruudut 306-307/496-499 tasossa 20cm. Kuvattu lännestä.
F145422:8	Ruudut 308-309/500-501 tasossa 20cm. Pohjoisesta.
F145422:9	Yksityiskohta ruutujen 305-307/500-501 kiveyksestä, taso 23cm, koillisesta.
F145422:10	Ryhmäkuva.
F145422:11	Yksityiskota ruutujen 305-307/500-501 kiveyksestä, taso 27cm, koillisesta.
F145422:12	Yksityiskohta eteläprofiilista linjalta 306 ruudusta 498. Kuvattu pohjoisesta.
F145422:13	Yksityiskohta eteläprofiilista linjalta 306 ruudusta 499. Kuvattu pohjoisesta.
F145422:14	Ruudut 304-307/500-501 kiveyksen pohja tasossa 30 cm, pohjoisesta.
F145422:15	Työkuva. Lauri Mäntylä, Tommy Sjöblom ja Jari-Matti Kuusela.
F145422:16	Ruudut 304-309/500-501 tasossa 30cm. Kuvattu kaakosta.

Diakuvaluettelo:

Kuvan numero	Aihe
D61235:1	Muurahaisniemen rantaa Tainavedelle päin. Kuvattu idästä.
D61235:2	Ruudut 304-307/500-501 tasossa 10cm. Ruuduista 308-309/500-501 poistettu pintamaat. Kuvattu lounaasta.
D61235:3	Ruudut 306-307/499-501 tasossa 10cm. Kuvattu etelästä
D61235:4	Ruudut 304-307/500-501. Suurin osa alueesta tasossa 10cm, idästä.
D61235:5	Ruudut 306-307/496-501 tasossa 10cm. Kuvattu idästä.
D61235:6	Ruudut 305-307/500-501 tasossa 10cm. Kuvattu idästä.
D61235:7	Kaivauksen välinevarasto kaivausalueen vieressä.

Digitaalikuvaluettelo

Kuvan numero	Aihe
DG336:1	Muurahaisniemen rantaa 15.4. Kuvattu lounaasta.
DG336:2	Näkymä Muurahaisniemestä länteen Tainavedelle, 15.4. Mari Salminen ja Minna Leino jäällä. Kuvattu idästä.
DG336:3	Tainaveden rantaa Muurahaisniemestä länteen 15.4. Mari Salminen jäihin pudonneena. Kuvaaja Minna Leino.
DG336:4	Minna Leino kairaa Muurahaisniemen rannassa, 15.4. Kuvattu idästä.
DG336:5	Meriarkeologit Minna Leino ja Mari Salminen Muurahaisniemen rannassa pukeutumassa sukelluspukuihin.
DG336:6	Meriarkeologian yksikön tutkijat mittaavat linjaa rantaveteen Muurahaisniemen edustalla, kuvattu idästä
DG336:7	Sukeltaja Mari Salminen tutkii rantaa Muurahaisniemen edustalla, idästä
DG336:8	Sukeltaja Mari Salminen tutkii rantaa Muurahaisniemen edustalla, Johanna Mäkinen ja Stefan Wessman seuraavat, kuvattu idästä
DG336:9	Johanna Mäkinen ja Mari Salminen mittaavat koekuoppalinjaa rantaveteen Muurahaisniemen edustalla, kuvattu idästä
DG336:10	Yleiskuva Tainajärveltä, Muurahaisniemi kalliosta oikealle, luoteesta.
DG336:11	Muurahaisniemen rantaa Tainavedelle päin. Kuvattu idästä.
DG336:12	Ruudut 304-307/500-501. Suurin osa alueesta tasossa 10 cm, idästä.
DG336:13	Ruudut 304-307/500-501 tasossa 10cm. Ruuduista 308-309/500-501 poistettu pintamaat. Kuvattu lounaasta.
DG336:14	Ruudut 306-307/498-501 tasossa 10cm. Kuvattu luoteesta.
DG336:15	Ruudut 306-307/499-501 tasossa 10cm. Kuvattu etelästä.
DG336:16	Ruudut 306-307/496-499 tasossa 20cm. Kuvattu lännestä.
DG336:17	Ruudut 308-309/500-501 tasossa 20cm. Pohjoisesta.
DG336:18	Yksityiskohta ruutujen 305-307/500-501 kiveyksestä, taso 23 cm, koillisesta.
DG336:19	Ruutujen 306-307/500-501 kiveys, taso 27 cm, kuvattu koillisesta.
DG336:20	Yksityiskohta ruutujen 306-307/500-501 kiveyksestä taso 27 cm, koillisesta.
DG336:21	Ruudut 304-307/500-501 kiveyksen pohja, tasossa 30 cm, koillisesta.
DG336:22	Ruudut 304-309/500-501 tasossa 30cm. Kuvattu kaakosta.
DG336:23	Yksityiskohta eteläprofiilista linjalta 306, ruudusta 498. Kuvattu pohjoisesta.
DG336:24	Yksityiskohta eteläprofiilista linjalta 306, ruudusta 499. Kuvattu pohjoisesta.
DG336:25	Työkuva. Lauri Mäntylä, Tommy Sjöblom ja Jari-Matti Kuusela.
DG336:26	Työkuva. Jari-Matti Kuusela, Janne Rantanen, Lauri Mäntylä.
DG336:27	Ryhmäkuva

Kuvataulut

Mäntyharju Muurahaisniemi Päivi Kankkunen 2008



DG336:10

Yleiskuva Tainajärveltä päin, Muurahaisniemi kalliosta oikealle, luoteesta



DG336:12

Ruudut 304-307/500-501, suurin osa tasossa 10 cm, kuvattu idästä



DG336:25

Työkuva. Vas. Lauri Mäntylä, Tommy Sjöblom ja Jari-Matti Kuusela



DG336:19
Kiveys ruuduissa 306-307/500-501,
taso 27 cm, kuvattu koillisesta,
siistittynä



DG336:20
Yksityiskohta kuva kiveyksestä
Ruuduissa 306-307/500-501, taso
27 cm, kuvattu koillisesta



DG336:21
Kiveyksen pohja, ruudut 304-307/
500-501, taso 30 cm, kuvattu
koillisesta



DG336:24
Yksityiskohta eteläprofiilista linjalta
 $x = 306$, ruudusta 499, kuvattu
pohjoisesta



DG336:27
Yhteistyöryhmä. Vas. Lauri Mäntylä,
Tommy Sjöblom, Jari-Matti Kuusela,
Janne Rantanen, Johanna Mäkinen,
Mari Salminen ja Stefan Wessman



DG336:1
Muurahaisniemen luoteisrantaa,
kuvattu 15.4. lounaasta,
Kuvaaja Minna Leino



DG336:5
Meriarkeologian yksikön tutkijat
Minna Leino ja Mari Salminen
pukeutuvat sukelluspukuihin



DG336:4
Minna Leino kairaamassa Muurahaisniemen
rannassa



DG336:3
Mari Salminen pudonneena jäihin
Muurahaisniemen rannassa,
Kuvaaja Minna Leino



DG336:9
Johanna Mäkinen ja Mari Salminen
mittaamassa koekuoppalinjaa
rantaveteen, kuvattu idästä



DG336:6
Meriarkeologian yksikön tutkijat
mittaavat linjaa rantaveteen



DG336:7
Mari Salminen tutkii rannan pohjaa
Muurahaisniemen edustalla